

# Kļūdas mācoties nav tik sāpīgas kā dzīvē

Ekonomikas skolotāja **Jolanta Lankovska**: tā vietā, lai gudri runātu par finanšu prātību, **jāmāca praktiskais bizness**

## Diāna Kārklīņa

**ŠONEDĒĻ.** Latvijā norisinās Finanšu izglītības nedēļa, tā pēc *Skolas Dienā* uz sarunu par ekonomikas un biznesa zināšanu apguvi skolā aicinājām vienu no labākajiem šīs jomas pedagogiem Jolantu Lankovsku, kura pasniedz ekonomiku un vēsturi Rīgas Mūzikas internātvidusskolā un privātajā vidusskolā *Klasika*. Pērn viņa biznesa izglītības biedrības *Junior Achievement-Young Enterprise Latija* (*JA-YE Latija*) rīkotajā pedagogu novērtēšanas pasākumā *Gada skolotājs ekonomikā* bija viena no pieciem fināla nominantiem. Un, kā atklājas sarunā, J. Lankovska arī uzskata, ka *JA-YE Latija* piedāvātā programma ir veids, kādā ekonomikas un biznesa pamati būtu jā māca visās Latvijas skolās.

Viņas pieredzē ir daudz iedvesmojošu stāstu. Par to, kā kāda skolniece skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) tirzīnā saņēmusi reālu darbu piedāvājumu reklāmas aģentūrā. Par to, kā kāds neseķmīgs skolēns atplaucis un ieguvis pašapziņu, izveidojot SMU, kas piedāvā mācīties angļu valodu līdztekus klinšu kāpšanai. Par ugunskrīstībām, kādas skolēniem SMU attīstības procesā nācies piedzīvot un pēc kurām viņi ir gatavi dažādām forsmāzora situācijām.

«Kamēr mēs gudri runājam par finanšu prātības integrētu mācīšanu, ir jā māca praktiskā uzņēmējdarbība, jo teorija jāapgūst kopā ar praksi. SMU programma dod bērniem to kolosālo iespēju pārvarēt «kapņu telpas sindromu» – viņi uzdrošinās un spēj pārvarēt risku. Jo pirmā doma jau ir – man nekas nesānāks, es nemāku, ko par mani teiks citi... Skolēns iziet cauri visam biznesa veidošanas ciklam – veido komandu, raksta biznesa plānu, mācās grāmatvedības pamatus, lietišķo etiķeti, reklamēt savu ideju utt. Viņi mācās no savām kļūdām, izmēģina dažādas lomas, mācās arī panākt sevī», saka J. Lankovska, kura pati ar *JA-YE Latija* programmu strādā jau kopš 1998. gada.

**Kāda, jūsaprāt, būtu finanšu izglītība Latvijas skolās, ja *JA-YE Latija* programmas nebūtu?**

Ekonomika kādreiz bija obligātais priekšmets, tagad – izvēles priekšmets vidusskolā. Turklāt to māca tikai tur, kur ir attiecīgs skolotājs. Tās 40 minūtes ir vairāk teorija, biznesa spēles, bet trūkst laika apgūt praktisko pusi, jo programma ir ļoti blīva. Atbilstoši standartam apgūstam mācību vielu, bet tas ir daudz par maz. Sevišķi pasaulē, kādā dzīvojam. Mums darba tirgū pietrūkst reālo



▲ **PEDAGOĢI** Jolantu Lankovsku sastapām Skolēnu mācību uzņēmumu pavasara gadatirgū t/c *Rīga Plaza*, kur viņas skolēnu komanda piedāvāja pašu izveidotu pakalpojumu – tematisku un muzikālu ekskursiju par Rīgas kultūras un mūzikas vēsturi. Attēlā (no kreisās) – Rīgas Mūzikas internātvidusskolas 10. klases skolniece Kristena Iļja, privātas vidusskolas *Klasika* skolēns Iļja Iļjāns, skolotāja Jolanta Lankovska un Kristenas klasesbiedrene Lenija Zariņa.

**Mums nav vajadzīgs katram bērnam priekšā planšetnieks, un varbūt tos līdzekļus, kas bija tiem paredzēti, var novirzīt praktiskajai biznesa izglītībai**

prasmju. Ja esi beidzis skolu, dibini uzņēmumu un piec-reiz kļūdi, tas ir daudz sāpīgāk nekā tad, ja savu uzņēmumu dibini jau skolā, saprooti kļūdas un pēc tam istajā dzīvē jau rīkojies citādi.

Skolā māca daudz lietu, bez kurām varētu iztikt, bet nemāca to, ko jauniešiem dzīvē tiešām vajag. Finanšu prātība – tā varētu būt ne kā atsevišķa mācīstunda, bet kā praktiskā darbība. Veidojot SMU, katrs skolēns var izmēģināt un atrast savu vietu – būt grāmatvedis, ražotājs, pārdevējs utt. Un ar tādu pašu pārliecību, kā skolēni SMU tirzīnā iemācās piedāvāt rotaļu lācīti vai inovatīvu pakalpojumu, viņi vēlāk mācās piedāvāt arī savu istā biznesa produktu vai paši sevi darba tirgū. Uzskatu, ka *JA-YE Latija* programmai vajadzētu būt visās skolās.

**Bet kā ir patlaban?**

JA-YE ir maksas programma, un ne visas skolas to var atļauties. Ļoti svarīgs ir arī skolas administrācijas atbalsts, man ir paveicies, jo tāds ir. Bet tam visam vajadzētu notikt valsts līmenī, būt valsts finansētam un visās skolās. Jo tā ir praktiskā izglītība – tas, par ko mēs visu laiku nepārtraukti runājam, bet tālāk par «vajag» ne-

tiekam. Es, strādājot skolā vairāk nekā 20 gadu, laikam to naivo optimismu vēl neesmu pazaudējis – varbūt piedzivošu, ka IZM sapratīs, cik vajadzīga ir šī programma, un atradīs tai finansējumu. Mums nav vajadzīgs katram bērnam priekšā planšetnieks, un varbūt tos līdzekļus, kas bija tiem paredzēti, var novirzīt praktiskajai biznesa izglītībai.

**Tad jūs piekristat tam, ka mūsdienu cilvēkam finanšu prātību jā sāk mācīt pēc iespējas agrāk un pēc iespējas praktiskāk?**

Jā, jau bērnudarbā! Paradoxs ir tas, ka skolēni naudu uzkrāt un skaitīt prot labāk nekā viņu vecāki. Ir redzama atšķirība starp skolēniem un, piemēram, lielu daļu manas paaudzes, kas dzīvo pēc principa – no algas līdz algai, jo vairāk saņem, jo vairāk tērē, un gandrīz nekādu uzkrājumu. Bet, kad bērniem māci par «drošības spilvena» veidošanu, izrunā iespējamās situācijas, viņi dzird un saprot, jo jūt, ka tas ir tas, ko

viņiem dzīvē tiešām vajadzēs.

**Vai tagadējie skolēni ir gudrāki par saviem vecākiem ne vien personīgā budžeta plānošanā, bet arī izpratnē par to, kā ekonomika vispār funkcionē?**

Tieši tā. Arī vecāki šīs zināšanas labprāt ņem pretī, viņiem tās ir vajadzīgas. Skolēni skolā apgūto pārrunā mājās, un nereti darbošanās SMU, ko vecāki ļoti atbalsta, pat uzlabo komunikāciju gimenē – ir par ko parunāt. Citādi dialogs nereti aprobežojas ar: «Kā tev gāja skolā, kādas atzīmes?» – Labi, viss kārtībā.»

Šodienas skolēniem ir savs viedoklis, viņi prot argumentēt, un SMU viņi mācās analizēt, kā arī saprast, ka ne viss vienmēr notiek rožaini.

**Vai ir kādi izplatītākie kļūšanas akmeņi, aiz kuriem skolēni SMU veidošanā konstanti aizķeras?**

Biznesa plāns. To uzrakstīt nav viegli, jo viena lieta ir ideja, bet cita – kā jāizanalī-

zē visi plusi un mīnusi, kas tevī sagaida. Skolēni SMU veido ar domu – daudz pelnīsim. Kad sāc un redz, ka plānotās milzu peļņas nav, tad «piezemējas».

Otrs – komunikācija. Skolēni ir paaudze, kur katrs ir ar savu datoru, telefonu. Bet SMU ar to vien nevar iztikt, vajadzīgs arī kontakts citiem ar citu klātienē, skolēni ir spiesti «izīst laukā» no virtuālās pasaules, sadarboties ar citiem un saprast, ka bez grupas darba nekas nesānāks. Te gan nereti saduras dažādas ambīcijas. Visi skolēni iedomājas, ka ir lieli līderi, reizēm pat ir stīvēšanas, kurš SMU būs direktors. Diezgan bieži nākas spēlēt «karsto krēslu», jo ir problēmas ar komunikāciju, katrs veļk deķi uz savu pusi vai pat liek kāju otram priekšā. Cešanās būt par līderi skolēniem vidū ir bijusi vienmēr, bet šodien tā ir jo izteiktāka. Manā pieredzē ir skolēnu firma, kas izjuka, jo skolēni nespēja sadarboties. Pēc gada gan bija apdomājušies, sapratuši, kā varbūt nevajadzēja darīt.

Skolotājam grūtākais šādā brīdī ir neiejaukties un ļaut skolēniem pieļaut savas kļūdas, pēc tam tās saprast un pārrunāt.

**Cik šodienas jaunieši vispār ir tendēti uz sava biznesa veidošanu? Cik daudzi domā – es būšu uzņēmējs?**

To grib liela daļa, viņiem nav arī bailu jābūt virzītājam, bet ne autoritātes, kas pasaka, kā ir pareizi un kā vajag? Skolēniem, manuprāt, jāiemāca, ka nav viena pareizā viedokļa. Tāpēc man ļoti nepatīk testi, jo tie māca izdomāt, kura ir tā viena vispareizākā atbilde. Bet dzīvē tā nav, pareizā atbilde ir tā, ko māci pamatot. Mūsdienu skolas galvenais mērķis ir iemācīt analizēt faktus, domāt, atrast savu viedokli. Tas attecas uz visiem priekšmetiem. Un ko līdz teorija, ja nav iespējas to izmēģināt praksē?

**Un kāda ir mūsdienu skolēnu attieksme pret naudu kā tātu? Vai nauda ir dievs un tās pelnīšana – dzīvē galve-**

## Finanšu izglītības nedēļa 2014

● Norit no 10. līdz 14. martam

● **Rīkotāji** – Finanšu un kapitāla tirgus komisija, VISC, Banku augstskola, Latvijas Banka, Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, Latvijas Komerbanku asociācija, kā arī vairākas komercbankas, kuras aktīvi iesaistījušas finanšu prātības veicināšanā Latvijā

● Nedēļas pasākumu **devīze**: «Atrodi un piepildi savu finanšu mērķi!»

● **Plānotie pasākumi**:

- pētījuma publicēšana par Latvijas iedzīvotāju finanšu mērķiem, - semināri ekonomikas un sociālo zinību skolotājiem, kā interesanti un interaktīvi mācīt par finansēm, plus iekāts jaunus metodiskajos materiālos finanšu un sociālo prasmju attīstīšanai, - finanšu ekspertu vieslekcijas mācību iestādēs, - pasākumi, ekskursijas un nodarbības skolēniem un pieaugušajiem bankās, - skolēnu konkursa *Jaunais finanšu eksperts 2014* fināls

● **Sīkāka informācija** – www.fktk.lv

**nav? Cik viegli vai grūti to ir nobalansēt, mācot ekonomiku?**

Tas nav kaut kā īpaši jādara. Skolēniem nepatīk, ja viss notiek pēc kādas gatavas receptes, viņiem pašiem jānosāk līdz secinājumiem. Skolotājs nevar vienkārši pateikt, ka nauda nav nekas. Nauda ir vajadzīga, taču tas ir tikai līdzeklis, lai varētu, piemēram, apcelot pasauli, iepazīt citus tautus. Skolēni naudu vairāk arī uztver kā līdzekli, nevis pašmērķi. Reizēm gan runājam: ko dzīvē gribētos – labu māju, mašīnu, datoru, telefonu... un viss?

Skolēniem ir arī citāds priekšstats par kredītiem, viņi ļoti rēķina – tajā valstī studiju kredītu ir izdevīgi ņemt, tajā ne. Rēķināt viņi māk ļoti labi, pat ja matemātikā varbūt nesokas.

**Šķiet, jaunieši naudas lietās nav vieglprātīgi, tām pietiek racionāli un pragmatiski.**

Jā, bērni nav vieglprātīgi, galīgi ne. Reizēm pieaugušie maldīgi uzskata, ka viņi daudz ko nesaprot un nezina. Bet daudzās lietās viņi jau sen ir mums garām. Es arī viņiem saku – neuzskatiet mani par vienīgo informācijas avotu.

**Tātad arī ekonomikas skolotājam vairāk jābūt virzītājam, bet ne autoritātes, kas pasaka, kā ir pareizi un kā vajag?**

Skolēniem, manuprāt, jāiemāca, ka nav viena pareizā viedokļa. Tāpēc man ļoti nepatīk testi, jo tie māca izdomāt, kura ir tā viena vispareizākā atbilde. Bet dzīvē tā nav, pareizā atbilde ir tā, ko māci pamatot. Mūsdienu skolas galvenais mērķis ir iemācīt analizēt faktus, domāt, atrast savu viedokli. Tas attecas uz visiem priekšmetiem. Un ko līdz teorija, ja nav iespējas to izmēģināt praksē?

**Un kāda ir mūsdienu skolēnu attieksme pret naudu kā tātu? Vai nauda ir dievs un tās pelnīšana – dzīvē galve-**

**Vai tajās skolās, kur nav *JA-YE Latija* programmas, skolēni iemācās sasaistīt ekonomikas teoriju ar reālo dzīvi?**

Ekonomikas stundas ir veidotas tā, lai tā sasaistītu būtu – ar spēlēm, grupu darbu utt. Kaut ko jau skolēni šādi saņem, bet tas ir daudz mazāk, nekā nepieciešams. Pērn pabiju dažās Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras atklātajās sēdēs, un būtībā uzņēmēji jau domā to pašu, ko skolotāji, – ka izglītībā vajag vairāk praktiskuma. Un, ja skolotāji ir par, uzņēmēji ir par, kāpēc tas viss vēl aizvien notiek tikai pēc pašu skolu iniciatīvas?

**Vai tas, kas būtu vajadzīgs, ir valsts finansālais atbalsts?**

Jā, un *JA-YE Latija* programmas izmantošana tā arī varētu saukties – praktiskā biznesa izglītība. Tieši tāpat kā katrs vidusskolēns tagad raksta zinātniski pētniecisko darbu, viņam arī būtu jādarbojas vismaz vienā SMU.

Mēs, pedagogi, grupu smejamies, ka esam tāda «trakā komanda», jo gatavošanās SMU tirzīņiem patlaban notiek vakaros un brīvdienās, piemēram, pie manis mājās. Ikdienā ir tik daudz skolas darbu, ka tas viss jādara brīvā laikā. Katru pavasari skolotāji saka – viss, pedējais gads, es vairs nevaru. Taču tā atdevē no bērniem ir tik liela, ka septembrī visi pedagogi atkal ir uz strīpas.

**Kā vērtējat to, ka arī privātie uzņēmumi cenšas iesaistīties finanšu izglītības pilnveidošanā skolās, piemēram, veidojot mācību materiālus?**

Tas ir tikai apspiecamā. Jo vairāk materiālu, jo vairāk iespēju salīdzināt, ko piedāvā vieni, ko otri, un panāmt labāko no katra. Jo vairāk sādu piedāvājumu, jo labāk. Par daudz noteikti nebūs. ●



▲ **PROJEKTU *Jauniešu Saeima*** Latvijas parlaments organizē jau ceturto gadu pēc kārtas. Tajā 100 jaunieši cilvēki ir iespēja uzzināt, ko nozīmē būt deputātam. FOTO – LETA

## Vēl šonedēļ rit Jauniešu Saeimas vēlēšanas

### Diāna Kārklīņa

**JAU** ceturto gadu pēc kārtas Saeima īsteno projektu *Jauniešu Saeima*, kura mērķis ir ļaut jauniešiem gūt reālu pieredzi līdzdalības demokrātijā. 4. Jauniešu Saeimas laikā 100 jaunieši cilvēki no visās Latvijas būs iespēja diskutēt par sev svarīgiem jautājumiem, kā arī uzzināt, ko nozīmē būt deputātam – tautas (vai šajā gadījumā – jauniešu) pārstāvim.

Vēl līdz 16. martam vietnē www.jauniesusaeima.lv norisinās projekta pirmais posms – vēlēšanu kampaņa ar kandidēšanu un balsošanu, kurā jaunieši vecumā no 15 līdz 20

gadiem sacenšas ar savām idejām, lai kļūtu par vienu no 4. Jauniešu Saeimas deputātiem. Patlaban iesniegtas jau 47 idejas. Šī posma laikā kandidāti paši var rīkot vēlēšanu kampaņu, piemēram, sociālajos tīklos, savā skolā, jaunatnes organizācijā vai pašvaldībā. Balsot par kandidātiem un viņu idejām var ikviens, kurš reģistrējies portālā *Draugiem.lv*.

Projekta otrajā posmā 25. aprīlī 100 populārāko ideju autori tiks aicināti uz Saeimas namu. Jauniešu Saeimā iekļuvušajiem jauniešiem būs iespēja mācīties, ko nozīmē debatēt, pierādīt koleģiem savas idejas pamatoti-

ES jautājumiem. ●

## Kritizē datorspēļu izmantošanu skolās

### Signe Apsīte

**ZVIEDRIJAS** skolās arvien lielāku popularitāti mācību vielas apgūvē iemantojušas interaktīvās datorspēles. Taču izklaidējošās mācību metodes izpelnījušas arī plašus kritiķu iebildumus, tostarp aizrādījumus, ka spēļu un jāutrības istā vieta ir mājās, nevis skolā.

Planšetdatorus bērnu mācībām Zviedrijā izmanto kā pirmskolas izglītības iestādes. «Planšetdatori sniedz ļoti daudzveidīgas iespējas: tie ir krāsaini, izdveš skaņas, vārdus, ietver citas lietas, kas interesē bērnus, – tā ir daļa no to popularitātes iemesla», The Local skaidroja Petra Peterone no Uppsālas Universitātes, kas pēta planšetdatoru lietojumu izglītības iestādēs.

«Planšetdatori sniedz ļoti daudzveidīgas iespējas: tie ir krāsaini, izdveš skaņas, vārdus, ietver citas lietas, kas interesē bērnus, – tā ir daļa no to popularitātes iemesla», The Local skaidroja Petra Peterone no Uppsālas Universitātes, kas pēta planšetdatoru lietojumu izglītības iestādēs. «Lielā daļā mācīšanās procesa ir saistīta ar prieku, bērni šādi gūst daudz prieka.»

Taču kritiķi aizrāda, ka tehnoloģijas nespēj aizstāt skolotāju, turklāt rada nepareizu

**Tehnoloģijas nespēj aizstāt skolotāju**

priekšstatu par mācību procesu. «Pastāv viedoklis, ka datorspēles atradušas Svēto Grālu mācību procesam. Bet mācīšanās patiesībā taču ir smags darbs!» uzsvēra Gēteborgas Universitātes pētnieks Jūnass Linderots, kurš specializējas jautājumos par viedospēlēm.

«Vairākumam bērnu šīs tehnoloģijas ir pieejamas mājās. Viņi var klikšķināt uz mobilajām aplikācijām, sēžot ģimenes autā aizmugurējā sēdekli. Taču arvien mazāk un mazāk veicu izvēlas, piemēram, lasīt saviem bērniem priekšā.» ●

**Šis un tas par skolu tviteri**

**KRISTA BIŠENIECE**  
@Kripstaaaa

Rit 3. marts, tas pildu nosimē, ka pēc 13 dienām pirmais eksāmens. Bāc, kur palika 12. klase???

**LAURA M.**  
@\_laura19

Ir tikai divi varianti, kā es pildu angļu valodas darbus. A) Kā izklausās labāk? B) Kā parasti saka filmās?

**LIENE MARAUSKA**  
@LieneMarauska

Ko nozīmē strādāt 1. klasē? Ka uz wc tūc 7.00 un pēc darba!

● seko: [twitter.com/skolas\\_diena](https://twitter.com/skolas_diena)